

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Verslag ontmoetingsseminar voor Israëliërs en Palestijnen

23 juli - 2 augustus 2010, Cyprus

Stichting COME - Communication Middle East

Maaïke Hoffer
Projectleidster COME

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Iris Meljes

Maaïke Hoffer, Projectleidster Stichting COME

September 2010

Steun het werk van Stichting COME! Dit doet u door een financiële bijdrage over te maken naar banknummer 37 33 187, t.n.v. Stichting CoME te Baarn.

Meer informatie kunt u vinden op de website www.stichting-come.nl.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Verslag Ontmoetingsseminar Stichting COME

Inhoudsopgave

1. *Inleiding en samenvatting*
2. *Vorbereiding*
3. *Seminar*
 - 3.1. Inleiding
 - 3.2. Aandachtspunten en ontwikkelingen
 - 3.3. Deelnemers en *circumstantial* groepen
 - 3.4. Committee
 - 3.5. Programma
 - 3.5.1. Programma van dag tot dag
 - 3.5.2. Hot Topics
 - 3.5.3. Vragen voor discussie History Timeline
 - 3.5.4. Vragen voor Positioning game
4. *Evaluatie*
 - 4.1. Algemeen
 - 4.2. Evaluatie in cijfers
 - 4.2.1. Algemene evaluatie in cijfers: organisatie en belang van activiteiten
 - 4.2.2. Evaluatie van specifieke activiteiten in cijfers: organisatie en belang
 - 4.2.3. Algemene veranderingen na het seminar
 - 4.2.4. Open vragen en antwoorden
5. *Kort verslag door Iris*
6. *Persoonlijk nawoord door Maaïke*

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

1. Inleiding en samenvatting

Van 23 juli tot en met 2 augustus 2010 vond het jaarlijkse, door stichting COME georganiseerde ontmoetingsseminar plaats. Wegens de ramadan in augustus, is net als vorig jaar besloten om het seminar vroeger dan gebruikelijk te organiseren.

De politieke omstandigheden waren het afgelopen jaar relatief stabiel. In de ogen van Palestijnen betekent stabiliteit echter achteruitgang. Als er niks gebeurt, dan wordt de situatie langzaam slechter en slechter. In de voorbereiding spraken we hierover. Eén van de committeeleden zei: “We hebben niks, geen vrede, geen vredesbesprekingen, geen verandering in de Gazastrook. Slechts een zeer rechtse, Israëlische regering. Wat zal onze hoop dan zijn, levend in de realiteit?” Het thema dit jaar hebben we naar aanleiding hiervan gekozen: ‘Reality and Hope’.

Ook dit jaar kwam er weer een indrukwekkende groep Palestijnen en Israëliërs bij elkaar. In totaal 28 deelnemers waren aanwezig, 15 mannen en 13 vrouwen. Hiervan waren 11 joodse Israëliërs, 9 Palestijnen uit de Westelijke Jordaanoever ('67 Palestijnen in onze terminologie) en 8 Palestijnen woonachtig in Israël (zogenoemde '48 Palestijnen). Twee vrouwelijke deelnemers konden op het laatste moment helaas niet komen. Eén joodse deelneemster moest wegens familieomstandigheden naar Frankrijk en kon niet op tijd terugkomen; één Palestijnse deelneemster kwam te laat bij de grensovergang tussen de Westelijke Jordaanoever en Jordanië aan, waardoor zij niet naar Jordanië kon en dus haar vlucht miste.

Elke deelnemer komt met zijn of haar eigen verwachtingen en achtergrond naar het seminar. Sommigen willen een dialoog creëren, nieuwe hoop mee naar huis nemen, oplossingen vinden of de ideeën van de andere kant leren kennen; anderen komen om statements te maken, om de andere kant te vertellen hoe slecht de situatie is of om meningen te veranderen. Alle deelnemers hebben echter iets met elkaar gemeen, namelijk dat zij open staan voor een ontmoeting met de andere kant van het conflict. Stuk voor stuk hebben zij de moed om aan dit seminar deel te nemen. Het is niet gemakkelijk om 11 dagen lang zo dicht op je ‘vijand’ te zitten, met elkaar te moeten eten, slapen, drinken, praten en plezier maken, kortom: leven. We moeten niet onderschatten hoe moeilijk dit is voor mensen die in het dagelijks leven de ‘andere kant’ voor elkaar zijn.

Het seminar is goed verlopen. Uit de evaluaties van de deelnemers komt naar voren dat zij de opbouw en de gebruikte methodes als goed tot zeer goed beoordelen (hierover meer in

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

hoofdstuk 4). In grote lijnen is het programma uitgevoerd zoals in de voorbereiding vastgelegd is. Wegens omstandigheden zijn er ter plekke een aantal veranderingen doorgevoerd, hierover meer in 3.2.

Diverse deelnemers noemden op de laatste dag het seminar een *life changing experience*. Hopelijk kan stichting COME, met de noodzakelijke financiële hulp van donateurs, deze bijzondere ontmoetingsseminars blijven organiseren, zodat meer mensen deze ervaring kunnen hebben. Eén van de deelnemers zei het als volgt: "Mistrust is the consequence of not knowing or of a bad experience. Best is to experience."

Het seminar werd in 2010 begeleid door Iris Meljes en Maaïke Hoffer voor stichting COME, Reut en Anton als joods Israëlische committeeleden, Riad en Rawan als '67 Palestijnse committeeleden en Shadi en Zaki als de '48 Palestijnse committeeleden.

2. Voorbereiding

De voorbereiding van het seminar 2010 begon op tijd. In november 2009 kwamen de Israëlische en Palestijnse committeeleden voor de COME donateursdag een lang weekend naar Nederland. Samen met Maaïke verbleven zij in Amsterdam. Naast deze donateursdag was er genoeg tijd om het seminar van 2009 te evalueren, en om alvast vooruit te kijken naar het volgende seminar, zomer 2010. Veel opmerkingen en ideeën kwamen op papier te staan, zodat deze tijdens het voorbereidingsweekend verder besproken konden worden.

In een weekend in mei 2010 kwam de committee bij elkaar in Israël. Hier zijn de ideeën verder tot een conceptprogramma ontwikkeld. Dit voorbereidingsweekend is op Nes Ammim (noord Israël) gehouden, tegelijkertijd met een klein follow-upseminar van deelnemers uit 2008 en 2009. Bij deze voorbereiding waren Reut, Anton, Shadi, Zaki, Riad, Raji, Iris en Maaïke aanwezig. Rawan kon er helaas niet zijn wegens verplichtingen in het buitenland voor haar werk.

Tijdens het voorbereidingsweekend hebben we het programma in elkaar gezet, alle programmaonderdelen afzonderlijk besproken en doorgenomen waar de voorbereiding van de deelnemers uit moet bestaan. De sfeer was zeer goed. Alle committeeleden waren gemotiveerd om samen weer een zo goed mogelijk seminar te organiseren. Het bleef wel

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

lang onduidelijk welke twee '67 Palestijnse committeeleden naar Cyprus zouden gaan. Begin juli werd bekend dat Rawan samen met Riad zou gaan; Raji had andere verplichtingen.

Alle drie de *circumstantial* groepen hebben dit jaar moeite gehad om deelnemers te selecteren. De '48 Palestijnen hadden het relatief gemakkelijk, zij hadden slechts een probleem met de verhouding man/vrouw. De Palestijnse '67 committeeleden Riad en Rawan hadden een lange lijst met eventuele deelnemers. Na hun eerste selectie hebben alle deelnemers om verschillende redenen moeten afzeggen, waardoor zij weer een nieuwe selectie moesten maken. Dit gaf een wat rommelige en korte voorbereiding. Bij de joods Israëlische groep waren er ook op een laat tijdstip diverse afzeggingen, waardoor Reut en Anton gedwongen werden nog nieuwe mensen te zoeken. Hierdoor hebben zij geen ontmoeting met de gehele groep gehad vóór het seminar. Ook voor hen was dit dus geen optimale voorbereiding. Gelukkig blijkt uit de evaluatieformulieren dat de meerderheid van de deelnemers tevreden is over de voorbereiding.

3. Seminar

3.1. Inleiding

Dit jaar duurde het seminar elf dagen, van 23 juli tot en met 2 augustus. Zoals eerder afgesproken, arriveerden de deelnemers bijna tegelijkertijd op dezelfde dag. Het seminar begon op een vrijdag, waardoor het twee weekenden besloeg. Dit betekent dat er ook twee shabbats in zaten. In de voorbereiding hadden we hier rekening mee gehouden, maar toch had dit invloed op de loop van het programma. Hier kom ik de volgende paragraaf (3.2.) op terug.

Net als eerdere jaren werd de nadruk gelegd op een procesmatige ontwikkeling in het seminar (van persoonlijke kennismaking naar nationale kennismaking, naar politieke kennismaking, aan de hand van gevoelige onderwerpen en discussies). Feedback van vorig jaar en ervaring van de committeeleden maakten dat het programma goed en professioneel in elkaar zat. Uit de evaluatieformulieren blijkt dat de deelnemers dit hebben ingezien en zeer waardeerden.

Zoals al in hoofdstuk 1 genoemd, is het thema dit jaar 'Reality and Hope'. Dit hebben we gekozen naar aanleiding van een gesprek tijdens het voorbereidingsweekend. Eén van de committeeleden zei: "We hebben niks, geen vrede, geen vredesbesprekingen, geen

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

verandering in de Gazastrook. Slecht een zeer rechtse, Israëlische regering. Wat zal onze hoop dan zijn, levend in de realiteit?” Dit gaf ons de titel van het seminar.

Dit jaar vond het seminar weer plaats in het vertrouwde Droushia, het dorp in het westen van Cyprus dat al verscheidene jaren de Israëlische en Palestijnse deelnemers verwelkomt heeft. Het hotel in Agros, waar we in de zomer van 2009 zijn geweest, werd door de committeeleden te groot, te duur en iets te lux bevonden. In Droushia is een al bestaand hotel vergroot, waardoor er nu wel genoeg plek was. Het was fijn om weer in de bekende omgeving te zijn; in het dorp werden we als oude vrienden begroet. Helaas waren de voorzieningen van het hotel toch iets te beperkt en de eigenaresse te weinig flexibel voor zo'n specifiek doel als het onze, een ontmoetingsseminar. Voor volgend jaar moet dus weer uitgekeken worden naar een andere plek.

3.2. Aandachtspunten en ontwikkelingen

Elke dag begonnen we zittend in een grote kring. Na de wake-up activiteiten werd dan eerst het programma voor die dag doorgenomen en eventuele opmerkingen of aandachtspunten genoemd. Elke dag kwam het nog een paar keer voor dat we met de hele groep in een grote kring zitten. In de eerste dagen zaten deelnemers uit dezelfde *circumstantial* groep vaak naast elkaar. In de loop van de week kwam hier echter verandering in en viel op dat deelnemers steeds meer door elkaar gingen zitten.

Tot nu toe is het seminar vaak van dinsdag tot donderdag de week erna gehouden. Op deze manier zit er één weekend in het programma, dus één shabbat, waardoor het voor religieuze joodse deelnemers makkelijker is om deel te nemen. Op shabbat zijn er diverse beperkingen voor hen in hun doen en laten. Vanwege persoonlijke omstandigheden hebben we besloten om dit jaar het seminar op een vrijdag te laten beginnen en tot maandag de week erna te laten duren. Twee weekenden en twee shabbats dus. Hierdoor moesten we de volgorde van de activiteiten een beetje aanpassen (geen wandeling op shabbat, geen activiteiten doen op shabbat waarbij iedereen moet schrijven, geen spel waarbij je iets moet creëren: de religieuze joodse deelnemers kunnen hier niet aan deelnemen). Er ontstond op deze manier in het programma een blok van drie dagen met introductie, persoonlijke kennismaking, een wandeling, een creatieve opdracht en wat 'softe' activiteiten. We kregen al snel van deelnemers de vraag 'wanneer we nou écht gaan beginnen?' Ze waren ongeduldig om te gaan discussiëren, om het te gaan hebben over wat er werkelijk toe doet voor hen. Gelukkig zijn alle committeeleden zeer flexibel, zodat we op de derde dag al behoorlijke aanpassingen

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

in het programma hebben gedaan (waaronder het laten vervallen van een creatieve opdracht).

Naar aanleiding van de problemen die zich vorig jaar voordeden tijdens het seminar waarbij de beide Palestijnse *circumstantial* groepen besloten één groep te zijn, besloten we dit jaar op een subtiele manier nadruk te leggen op het feit dat we ons ervan bewust zijn dat zij beide deel uitmaken van het Palestijnse volk en cultuur, maar dat het van belang voor het seminar is dat zij twee verschillende groepen vormen. In bepaalde activiteiten zullen de deelnemers dieper tot de kern van kwesties komen en zo meer leren en te weten komen over de andere groepen. De twee Palestijnse *circumstantial* groepen lieten vaak horen dat zij beide een onderdeel zijn van dezelfde Palestijnse kwestie. Zij accepteerden echter allemaal de indeling van het seminar zoals de committee hen uitgelegd had. Een meeting tussen de twee Palestijnse groepen (die vorig jaar niet gehouden is) waar men elkaar vragen kan stellen en de mogelijkheid tot 2 of 3 antwoorden bestaat, werd als zeer goed, nuttig, waardevol en noodzakelijk geëvalueerd. Tijdens de meeting tussen de Israëliërs en de '67 Palestijnen was het duidelijk dat beide groepen er zaten met vragen om iets te leren en iets te weten te komen, en niet met vragen om een statement te maken, zoals andere jaren wel eens het geval is geweest.

Op de laatste avond is er door een aantal deelnemers een *farewell party* georganiseerd. Zij vroegen of mensen hun eerste indruk van anderen wilden geven. Dit leverde een aantal ontroerende bekentenissen op. Een '67 Palestijnse zei dat zij de eerste dagen niks tegen haar Israëliëse kamergenote had gezegd, omdat ze zeker wist dat ze haar toch niet leuk zou vinden. Maar met het verstrijken van de dagen kon ze niet anders dan voor zichzelf toegeven dat haar kamergenote een aardig, warm en goed persoon is. Er volgde een warme omhelzing. Iemand anders verwoordde het zo: "This seminar is very tricky. I didn't want to like Israeli's. But if you play with them, this happens: you like them. It takes so much effort to shut people up. I love to hate them. But it doesn't stay." Hoe goed je ook je best doet om een afkeer van de ander te hebben, als je iemand leert kennen kan je die afkeer niet meer volhouden. Hier blijkt een indrukwekkende ontwikkeling uit die een deelnemster heeft doorgemaakt.

3.3. Deelnemers en circumstantial groepen

Dit jaar waren er in totaal 28 deelnemers aanwezig, 15 mannen en 13 vrouwen. Hiervan waren 11 joodse Israëliërs, 9 '67 Palestijnen en 8 '48 Palestijnen. Twee vrouwelijke

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

deelnemers konden op het laatste moment niet komen. Eén joodse deelneemster moest wegens familieomstandigheden naar Frankrijk en kon niet op tijd terugkomen, en één Palestijnse deelneemster kwam te laat bij de grensovergang tussen de Westelijke Jordaanoever en Jordanië aan, waardoor zij niet naar Jordanië kon en dus haar vlucht miste. Er is nog geprobeerd om iets met het reisbureau te regelen, maar helaas lukte dat niet op tijd.

Verdeling in kleine groepjes van de deelnemers gaf geen problemen. De verdeling Palestijnen / Israëliërs was goed, waardoor er in elke kleine groep naar verhouding genoeg Israëliërs zaten. Een aantal committeeleden (vaak Anton en Reut) deelden de deelnemers in groepjes in. Hier hebben zij inmiddels een goed werkend schema voor, zodat zij ervoor zorgen dat elke deelnemer steeds met andere deelnemers in kleine groepjes ingedeeld is.

De diversiteit van de deelnemers was redelijk. Uit de evaluatieformulieren komt naar voren dat de gemiddelde leeftijd 29 jaar was. Bijna 20 deelnemers waren in de twintig, 6 in de dertig en er was één deelnemer van 53. De meeste deelnemers waren hoog opgeleid: op een paar na heeft iedereen hoger onderwijs of universiteit gevolgd. Ongeveer vijf personen waren student, de rest had een baan. De helft van de deelnemers gaf aan dat zij niet religieus zijn, 6 waren joods, 3 moslim en 2 christelijk. Van de 6 joodse deelnemers waren er twee die zeer religieus waren: zij aten, behalve de rauwkost, het eten in het hotel bijvoorbeeld niet en zij hadden op shabbat bepaalde beperkingen. Door de andere deelnemers werd dit op een respectvolle manier geaccepteerd. Eén van deze twee zeer religieuze joden had rechtse ideeën die hij op een goed onderbouwde, duidelijke manier kon uitleggen. Discussies met hem waren vaak explosief. Toch was hij voor de één op één ontmoetingen gewild bij de Palestijnen. Deze deelnemers gaven op hun eigen manier een extra dimensie aan het seminar.

Palestijnse en Israëliëse deelnemers hebben verschillende verwachtingen van het seminar. In het algemeen zien we dat Palestijnen komen om anderen te overtuigen en hun ideeën te veranderen, zij willen de eigen opinies delen met de Israëliërs, hen laten weten hoe alles zit, wat de Israëliëse regering de Palestijnen aandoet en hoe slecht het dagelijks leven voor Palestijnen is. Israëliërs komen in het algemeen om een open dialoog te hebben. Zij willen als individu gezien worden, niet als representatief voor hun nationale groep. Ook zijn zij meer geïnteresseerd in het zoeken naar oplossingen dan het terugkijken naar historische gebeurtenissen. Deze verschillende verwachtingen komen ook duidelijk naar voren in verschillende onderzoeken naar soortgelijke programma's. De onderdrukker/sterke partij wil

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

niet als onderdrukker gezien worden; de zwakke partij/de onderdrukte in het conflict voelt dat hij eindelijk eens de mogelijkheid heeft om 'de vijand' de waarheid te zeggen. Dit heeft tot gevolg dat de Israëliërs soms het gevoel hebben dat zij niet gehoord worden en dat ze niet met de Palestijnen kunnen praten. Omdat het COME seminar lang genoeg duurt (10 of 11 dagen), is er tijd voor een ontwikkeling aan beide kanten om wel dichter tot elkaar te komen. Deelnemers noemen in de evaluatiesessie de lengte van het seminar dan ook als een positief gegeven.

Wij moeten niet onderschatten hoe moeilijk het is voor vooral Palestijnen om naar zo'n seminar te komen, waar ze 'de vijand' zullen ontmoeten. Vanaf de eerste dag, bij de kamerindeling en de kennismakingsspelletjes, kan het lijken alsof we het normaal vinden om iedereen hier samen te hebben. Wij zijn ons er echter van bewust dat dit voor de deelnemers een bijzondere situatie is. Vooral de '67 Palestijnse deelnemers zijn erg huiverig voor 'normalisatie': normalisering van de relatie tussen onderdrukker en onderdrukte. Palestijnen zien dit als legitimering van de Israëlische bezetting en alle gevolgen daarvan. Het seminar kan deelnemers een andere kijk op de situatie geven. Een '67 Palestijnse deelnemster zei bijvoorbeeld: "Normalization is not so bad if it leads to good change", en "talking to people is not normalization". Een andere deelnemster vindt: "One of my lessons is that it is okay to like people from the other side."

De twee *circumstantial* Palestijnse groepen hadden zeer goed contact onderling. Vooral de '67 Palestijnen geven aan dat het voor hen bijzonder is om '48 Palestijnen te ontmoeten en te weten dat zij ook onderdeel uitmaken van de Palestijnse kwestie. Na afloop van het seminar hebben deze twee groepen binnen drie weken al drie ontmoetingen gehad.

3.4. Committee

De committee bestond dit jaar uit acht mensen. Bijna allemaal inmiddels 'oude vertrouwden'. Reut en Anton als joods Israëlische committeeleden, Shadi en Zaki voor de '48 Palestijnen, Riad en Rawan als '67 Palestijnse committeeleden en Maaïke en Iris als Nederlandse committeeleden.

De samenwerking binnen de committee was dit jaar uitzonderlijk goed. Elke avond liepen we het programma door voor de volgende dag. Iedereen voelde zich verantwoordelijk voor het welslagen van het seminar. Naast serieuze discussies hebben we ook veel lol met elkaar gehad. Eén van de Israëlische deelnemers vond dat de goede sfeer binnen de committee

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

duidelijk te zien en te merken was. Hij zei dat de committee het goede voorbeeld aan de deelnemers gaf over hoe je als mensen in dit conflict met elkaar zou moeten omgaan.

Sinds november 2009 is Maaïke officieel de eindverantwoordelijke voor het seminar. Iris is in 2009 voor de eerste keer mee naar het seminar geweest. Vanwege de prettige samenwerking tussen beiden en tussen Iris en de andere committeeleden, was zij dit jaar weer aanwezig. Dit jaar had zij een wat helderdere rol dan vorig jaar, omdat Iris al in de voorbereiding van alles op de hoogte was.

Van links naar rechts: Riad, Reut, Anton, Zaki, Shadi, Rawan, Maaïke en Iris.

Rawan is dit jaar voor de eerste keer als committee lid mee geweest. Zij heeft het zeer goed gedaan. De samenwerking tussen Riad en Rawan liep voorspoedig. Bijna elke middag liepen zij samen een rondje om de ontwikkelingen door te spreken. Riad heeft haar zeer goed begeleid. Rawan had, als vrouw, een ander soort relatie met vooral de vrouwelijke deelnemers dan Riad. Zij vulden elkaar goed aan en samen vormen zij een goede combinatie.

Shadi en Zaki zijn voor het tweede achtereenvolgende jaar samen de committee leden voor de '48 Palestijnen. Zij vullen en voelen elkaar zeer goed aan. Zij kennen elkaar al vele jaren. Beiden waren dit jaar zeer positief over hun deelnemers. In de *circumstantial group meetings* hebben zij onderling hele goede en interessante discussies gehad. Ook al is het jammer dat op deze manier de '48 Palestijnen geen vrouwelijk committee lid hebben, een betere combinatie dan Shadi en Zaki is voor mij bijna niet denkbaar.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Reut en Anton waren voor de derde keer samen de Israëlische committeeleden. Voor Reut was dit zelfs de 10^e keer in Cyprus. Haar ervaring en kennis zijn zeer nuttig voor het seminar en dragen zeker bij aan het goede verloop ervan. Anton staat wat meer op de achtergrond. Zij kunnen goed met elkaar overweg. Reut denkt erover om na deze lange tijd te stoppen als committeelid. Zij zou dan nog wel betrokken willen blijven bij het reilen en zeilen, maar niet meer aan het seminar deelnemen. Anton en zij zijn op zoek naar een opvolger voor haar. Zolang zij geen geschikte kandidaat hebben, zal Reut nog actief betrokken blijven.

In de committee werd regelmatig geopperd om eens een sessie te houden over onze eigen ideeën, gevoelens en betrokkenheid bij de Israëlich-Palestijnse kwestie. In november 2009 was hier in Amsterdam de mogelijkheid voor. Onder leiding van Merijn de Jong, een oud-collega van Maaïke die ervaring heeft met het begeleiden en coachen van groepen, heeft een meeting plaatsgevonden. Dit werd een zeer goede sessie, die voor iedereen verhelderend en leerzaam was. De openheid binnen de committee, het beter leren kennen van elkaar, het feit dat inmiddels al een poos met dezelfde mensen wordt samengewerkt: deze zaken hebben zeker bijgedragen aan de goede samenwerking tussen de committeeleden tijdens het seminar en daarmee het slagen ervan.

3.5. Programma

3.5.1. Programma van dag tot dag

Na vele jaren ervaring met het organiseren van het seminar, heeft het programma elk jaar dezelfde structuur. Na een paar dagen persoonlijke kennismaking, stapt men over naar nationale kennismaking, waarna de politieke kennismaking aan de orde komt. Elke dag heeft een *chairperson* (dagvoorzitter), die de dag begeleidt en die verantwoordelijk is voor de goede loop van het programma voor die dag. Het programma zoals we het dit jaar hebben uitgevoerd zag er als volgt uit:

Friday, 23 July 2010: welcome

Chairperson: Maaïke and Iris

12.30 Arrival in the hotel

Division of the rooms

13.00 Lunch

14.00 Free time

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Welcome
 - Practical issues
 - Acquaintance games
 - Write a letter to yourself
- 18.45 Leave to tavern
- 19.00 Welcome drink
- 20.00 Dinner
- 21.00 COME committee meeting

Maaïke en Iris

Saturday, 24 July 2010: listening

Chairperson: Reut

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Acquaintance games
- 11.00 Coffee-tea break
- 11.15 Expectations: general, group
- 13.00 Lunch
 - Free time
- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Listening exercise: storyteller, observer, listener
- 18.30 Group meeting
- 20.00 Dinner
- 21.00 COME committee meeting

Rawan

Sunday, 25 July 2010: hike to Lara beach

Chairperson: Rawan

- 06.30 Waking up
- 07.00 Hike to Lara beach
- 14.00 Back to the hotel
- 18.00 Fears and trust
- 20.00 Dinner
- 21.00 COME committee meeting

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Tuesday, 28 July 2010: Film

Chairperson: Shadi

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Film ('67 Pal)
- 11.00 Coffee-tea break
- 11.15 Discussion about the film
- 12.15 Personal appointments (2)
- 13.00 Lunch
- Free time
- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Hot topics (2)
- 18.00 Preparation Palestinian cultural evening
- 20.00 Dinner
- 20.30 COME committee meeting
- 21.30 Palestinian cultural evening

Shadi

Thursday, 29 July 2010: excursion to Pafos

Chairperson: Reut

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Introduction of the plays
- 11.00 Departure to Pafos
- 19.00 Return to hotel
- 20.00 Dinner
- 21.00 COME committee meeting
- 22.00 Quiz night

Reut

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Friday, 30 July 2010: film

Chairperson: Rawan

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Positioning game: Questions yes / no
- 10.00 Film (Israeli)
- 11.00 Coffee-tea break
- 11.15 Discussion about film
- 12.00 Group meeting
- 13.00 Lunch
- Free time
- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Preparation of the play
- 18.00 Hot topic (3)
- 20.00 Dinner
- 21.00 COME committee meeting
- 22.00 Hangout

Maaïke, Reut, Rawan en Iris

Saturday, 31 July 2010: Cyprus

Chairperson: Zaki

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Negotiations game
- 11.00 Coffee-tea break
- 11.15 Discussion about negotiations game
- 12.30 Preparation of the plays
- 13.00 Lunch
- 14.00 Conflict in Cyprus
- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Conflict in Cyprus, discussion in small groups
- 18.00 Preparation Israeli cultural evening
- 20.00 Dinner
- 21.00 Israeli cultural evening

Zaki

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Sunday 1 August 2010: plays

Chairperson: Riad

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Film ('48 Pal)
- 11.15 Coffee-tea break
- 11.30 Discussion about film
- 12.30 Personal appointment (3)
- 13.00 Lunch
- Free time
- 16.00 Coffee-tea break
- 16.15 Preparation of the plays
- 17.30 Presentation of the plays
- 18.30 Football game
- 20.00 Dinner
- 20.45 COME committee meeting
- 21.30 Farewell party

Anton, Riad en Reut

Monday, 2 August 2010: evaluation

Chairperson: Maaïke and Iris

- 08.00 Breakfast
- 09.00 Wake-up activities
- 09.15 Letters
- Written evaluation
- 10.45 Pictures
- 11.15 Coffee-tea break
- 11.30 Oral evaluation
- Web
- 13.30 Check-out
- 14.00 Group meeting
- 15.00 Lunch
- 15.30 COME committee meeting
- 17.00 Departure

Maaïke en Iris

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

3.5.2. Hot Topics

Tijdens de drie sessies Hot Topics in het programma, krijgen de deelnemers de mogelijkheid om in kleine groepen te discussiëren over onderwerpen die hen interesseren. Voor de eerste en tweede sessies stelden de deelnemers zelf onderwerpen voor, waarna door middel van een stemming een aantal discussieonderwerpen gekozen werd. Voor de laatste sessie stelde de committee onderwerpen voor om over te discussiëren. Deelnemers kozen zelf over welk onderwerp ze wilden praten. Er zijn twee voorwaarden aan de Hot Topic groepen gesteld: een discussiegroep moet uit minimaal 3 en maximaal 7 deelnemers bestaan en elke discussiegroep moet uit minimaal twee *circumstantial* groepen deelnemers hebben.

Hieronder volgt de lijst met discussieonderwerpen die door de deelnemers genoemd werden, met de onderwerpen die in de eerste en tweede sessie bediscussieerd zijn als eerste zeven:

1. Oplossingen voor de vluchtelingenkwestie
2. Discriminatie / racisme
3. 2 Staten oplossing versus 1 staat oplossing
4. Israël als een joodse staat
5. Facts on the ground versus vredesbesprekingen, inclusief nederzettingen
6. Terrorisme en verzet
7. Wat kan je met je regering doen?
8. Veiligheid
9. Muur (afscheidingsmuur versus veiligheidsbarrière)
10. Gaza flotilla
11. Gazastrook
12. Mensenrechten
13. Apartheid
14. Jeruzalem
15. Waterkwestie
16. Nederzettingen
17. Bezetting versus conflict
18. Terrorisme en staatsterrorisme
19. Terminologie: gebruik van termen in het seminar
20. Gevangenen
21. Vrijheid van meningsuiting
22. Verzet
23. Vergelijking van onderdrukking: nazisme versus zionisme

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

24. Israëliisch dagelijks lijden
25. Democratische waarden in een democratische maatschappij
26. Onteigening en toe-eigening

De derde sessie Hot Topics kende de volgende onderwerpen:

1. Wat is nationaliteit? Is de joodse natie een natie? Is de Palestijnse natie een natie? Waarom?
2. Gender in het conflict
3. Invloed van de economie in het conflict. Denk aan boycot, economische coöperatie, etc.
4. De rol van onderwijs in het conflict
5. De betrokkenheid van de internationale gemeenschap in het conflict

3.5.3. Vragen voor discussie History Timeline

Tijdens de sessie *History Timeline* kiest elke deelnemer een gebeurtenis die voor hem of haar de belangrijkste gebeurtenis is in het conflict, of die het conflict voor hem/haar symboliseert. Ieder schrijft deze gebeurtenis op een papier, die we aan een lijn hangen, zodat we een *history timeline* krijgen. Hierna vertellen de deelnemers in kleine groepjes meer over de gekozen gebeurtenissen. Dit gebeurt aan de hand van de volgende vragen:

- Which event did you choose? Can you tell the group more about it?
- Why is the event important for you?
- Who or what influences your decision what is important about the event(s) or what is right and what is wrong?
 - Family
 - Media
 - Politics
 - Traditions
 - Own experiences
 - Own investigations etc.
- Are there different narratives/meanings/names about the same event in the group?
- What differences and what similarities can we find in the same event in our group?
- How is it to hear different narratives/meanings about the same event?
- How do you think we can agree on what happened, about events, about facts in history?

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Men ziet in dat een gebeurtenis totaal verschillende en soms zelfs tegenovergestelde uitleg en betekenis kan hebben voor mensen uit de andere groep.

3.5.4. Vragen voor Positioning game

Tijdens de *Positioning game* krijgen de deelnemers vragen voorgelegd waar het antwoord ja, nee of ergens ertussenin op kan zijn. Eén kant van de ruimte is ja, de andere kant nee. Deelnemers gaan bij hun antwoord staan, waarna ze met argumenten mensen die bijvoorbeeld nog twijfelen, over kunnen halen naar hun antwoord. Deze oefening laat op een leuke manier zien dat er in een groep Israëliërs en Palestijnen, opeens hele andere scheidslijnen komen dan die van nationaliteit.

Vragen die gesteld zijn:

1. If you had a big career opportunity abroad, would you leave the country for a long period?
2. Would you marry someone that is not from your religion?
3. Would you marry someone from the other side?
4. If your state would be run by religious law (halakha, sharia), would you leave?
5. Would you agree to a solution in which your people would have a state with full-rights (including right of return), but without an expression of national symbols?
6. If there will be full separation between state and religion, would you leave?
7. Would you agree to international rule over the holy places of Jerusalem?
8. Do you distinguish between harming civilians and harming armed forces in the conflict?
9. Would you like your children to study and learn the narrative of the other side as well as your own?
10. Would you rather live in a non-democratic state where you are the majority, or in a democratic state where you are the minority?
11. If women had more power, the conflict would have been resolved already.
12. The key to solving the conflict is closer economic cooperation between the two sides.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

4. Evaluatie

4.1. Algemeen

Op de laatste dag van het seminar hebben we de deelnemers een uitgebreid evaluatieformulier laten invullen. Uit analyse van de evaluatieformulieren kunnen we concluderen dat dit seminar heeft voldaan aan de verwachtingen van de organisatoren met betrekking tot de doelstellingen, de voorwaarden en de methode van COME. De deelnemers hebben de organisatie over het algemeen beoordeeld als goed of uitstekend; zij hebben de meeste activiteiten als zinvol ervaren. Tijdens het seminar vinden er veel innerlijke processen en groepsprocessen bij de deelnemers plaats. Velen van hen hebben aangegeven dat hun mening en gevoelens over het conflict tijdens het seminar veranderd zijn. De meerderheid is van plan om na te denken over hoe zij hun rol in het conflict kunnen wijzigen en hoe zij hun dagelijks leven thuis kunnen veranderen. Alle deelnemers hebben het seminar als belangrijk en nuttig ervaren.

Op de laatste dag houden we ook een evaluatiesessie, om van de deelnemers te horen wat zij ervan vonden en wat zij van het seminar zullen meenemen naar huis. Deelnemers geven vaak aan dat zij een ontwikkeling doormaken. Een joods Israëliische deelnemer zei het zo: "Personally important, I am going back as a different person." Een Palestijn uit Israël zei: "This was a life changing experience. Everything starts with communication."

Uit deze evaluatie kunnen we als organisatie veel halen om de seminars verder te ontwikkelen en te verbeteren. De positieve resultaten geven ons de motivatie om de seminars te blijven organiseren. Deelnemers zien heel duidelijk het nut in van deelname aan het seminar. Een Palestijnse deelnemer formuleerde het zo: "They are necessary. These seminars propose encounter and dialogue with oneself and with the other, which are important and necessary steps on the long way of resolving this conflict." Een andere Palestijnse deelneemster zei dit: "It was a long and emotional trip. In the letter to myself I put a couple of questions. I was very cynical the first day: what am I doing here? Now I feel that it is very important, I learned a lot. I didn't change my opinions, but I believe now that dialogue is not bad. I believe we can change society from inside." Een Israëliische deelneemster verwoordde het zo: "It is a very important seminar. I want to believe that it will affect people's life. It is very important to have a follow-up meeting. I have many questions. If we want to change reality, people should change their whole life, they should change themselves. I will go back with a lot of new motivation to do something."

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

4.2. Evaluatie in cijfers

Hieronder vindt u het evaluatieformulier dat de deelnemers ingevuld hebben. In de tabel zijn de cijfers van alle deelnemers verwerkt. Van de 28 deelnemers hebben 26 het formulier ingevuld. Niet iedereen heeft alle vragen ingevuld. In de eerste twee tabellen (paragraaf 4.2.1. en 4.2.2.) hebben de deelnemers bij alle praktische zaken, de inhoud, de voorwaarden en elke activiteit ingevuld in hoeverre zij het *excellent* tot *very bad* georganiseerd vonden, en hoe betekenisvol dit voor hen was. De verdeling is als volgt:

1 Excellent / Absolutely meaningful	2 Good / Meaningful	3 Neutral	4 Bad / Not meaningful	5 Very bad / Absolutely not meaningful
--	---------------------------	--------------	------------------------------	---

In de tabel in paragraaf 4.2.3. staan de gemiddelden van de algemene veranderingen na het seminar. Deelnemers hebben aangegeven in hoeverre ze het met bepaalde stellingen eens zijn.

De gemiddelde cijfers staan steeds in de eerste kolom (*mean*). In de tweede kolom staan het aantal scores van 1 en 2 (*N scores of 1/2*); in de derde kolom staan het aantal scores van 4 en 5 (*N scores of 4/5*).

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

4.2.1. Algemene evaluatie in cijfers: organisatie en belang van activiteiten

	Activity	How good/bad was this organized? 1: excellent - 5: very bad			How meaningful was this to you? 1: absolutely meaningful - 5: absolutely not meaningful		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5	Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
Practical issues of seminar	Preparation before the seminar, by the committee members	1.7 (.7)	22	0	Not asked, because not applicable		
	Hotel Accommodation	2.1 (.8)	20	0			
	Food in the hotel	2.7 (.9)	12	5			
	Transportation	2.4 (1.4)	17	7			
	Organization	1.5 (.6)	25	0			
	Wake up activities	2.3 (1.2)	17	5			
	Facilitation by the committee members	1.4 (.5)	25	0	1.6 (.7)	21	0
	Free time activities (swimmingpool, Pafos, etc.)	1.3 (.5)	24	0	1.4 (.7)	24	0
	Coffee-tea breaks	1.4 (.6)	25	0	1.6 (1.0)	18	1
	Division of the rooms	2.0 (1.0)	16	2	2.4 (1.1)	11	2
Content of seminar	Theme of the seminar	1.8 (.9)	21	1	2.2 (.9)	16	2
	Small group Discussions	1.6 (.6)	25	0	1.4 (.5)	25	0
	Whole group discussions	1.7 (.7)	22	0	1.9 (.9)	18	0
	Circumstantial group meetings	1.5 (.6)	25	0	1.4 (.7)	21	0

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

	Activity	How good/bad was this organized? 1: excellent - 5: very bad			How meaningful was this to you? 1: absolutely meaningful - 5: absolutely not meaningful		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5	Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
Condi- tions of seminar	General atmosphere in the seminar	1.8 (.7)	22	0	1.6 (.8)	24	1
	Openness to say what I want	1.5 (.6)	24	0	1.4 (.5)	24	0
	Safety and trust between people	1.9 (.7)	21	0	1.8 (1.1)	22	2
	Respect and acceptance between people	2.0 (.7)	20	0	1.9 (.8)	19	0
	Equality between people	1.7 (1.1)	23	2	1.7 (.7)	20	2

4.2.2. Evaluatie van specifieke activiteiten in cijfers: organisatie en belang

Date	Activity	How good/bad was this organized? 1: excellent - 5: very bad			How meaningful was this to you? 1: absolutely meaningful - 5: absolutely not meaningful		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5	Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
23 July	Acquaintance games	1.9 (1.0)	23	0	2.0 (1.4)	19	2
	Letter to yourself	2.0 (1.4)	19	4	2.6 (1.4)	15	8
24 July	Personal expectations	1.9 (1.2)	21	3	1.8 (1.1)	19	2
	General expectations	1.9 (1.3)	21	3	2.0 (1.0)	18	4
	Group expectations	1.9 (1.2)	22	3	1.8 (1.2)	19	3
	Listening exercises	1.5 (.9)	22	2	1.6 (.8)	20	0
25 July	Hike to Lara Beach	1.2 (.4)	25	0	1.3 (.6)	22	0

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Date	Activity	How good/bad was this organized? 1: excellent - 5: very bad			How meaningful was this to you? 1: absolutely meaningful - 5: absolutely not meaningful		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5	Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
	Games of Fears and Trust	1.6 (.7)	22	0	1.8 (.8)	19	0
	Discussion about fears and trusts	1.6 (.9)	22	2	1.8 (.9)	20	1
26 July	History Timeline and discussion	1.6 (.6)	24	0	1.6 (.7)	24	0
	Hot Topics	1.8 (.7)	23	1	1.6 (.6)	23	0
	Personal appointments	1.5 (.7)	22	0	1.5 (.9)	21	1
27 July	Preparation of the group to group meeting	1.6 (.7)	22	0	1.8 (.8)	20	0
	Group to group meeting (Israeli's – '48 Pal)	1.4 (.7)	15	0	1.3 (.5)	16	0
	Group to group meeting (Israeli's – '67 Pal)	1.4 (.7)	18	0	1.7 (.8)	15	0
	Group to group meeting ('67 Pal – '48 Pal)	1.4 (.5)	16	0	1.3 (.5)	15	0
28 July	Film of the '67 Palestinians	1.4 (.8)	24	0	1.4 (.6)	22	1
	Discussion about the film of the '67 Pal.	1.4 (.6)	24	0	1.4 (.8)	24	1
	Palestinian cultural evening	1.2 (.4)	26	0	1.6 (1.0)	24	1
29 July	Introduction of the plays and theme of the seminar	2.0 (.9)	18	1	2.5 (1.1)	13	3
	Excursion to Pafos	1.4 (.6)	25	0	2.0 (1.4)	17	4
	Quiz night	1.2 (.6)	25	1	2.0 (1.4)	17	4
30 July	Positioning game: Questions yes / no	1.6 (.7)	22	0	1.77 (.7)	20	0
	Film of the Israeli's	2.4 (1.3)	16	6	2.0 (1.1)	17	2

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Date	Activity	How good/bad was this organized? 1: excellent - 5: very bad			How meaningful was this to you? 1: absolutely meaningful - 5: absolutely not meaningful		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5	Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
	Discussion about the film of the Israeli's	1.9 (1.0)	20	2	1.9 (.9)	19	1
	Preparation of the plays	2.6 (1.1)	12	6	2.8 (1.2)	9	6
31 July	Negotiations game	1.7 (.8)	21	1	2.1 (.9)	19	2
	Discussion about the negotiation game	1.8 (.8)	22	1	2.2 (1.1)	17	2
	Introduction of the conflict in Cyprus (Marios, Hussein)	2.7 (1.5)	12	9	2.5 (1.4)	14	7
	Discussion in small groups about the conflict in Cyprus	3.1 (1.3)	10	10	3.2 (1.5)	10	11
	Israeli cultural evening	2.0 (1.0)	17	1	2.3 (1.3)	15	3
1 Aug	Film of the '48 Palestinians	1.2 (.5)	25	0	1.6 (1.0)	21	0
	Discussion about the film of the '48 Palestinians	1.5 (.9)	21	1	1.6 (.8)	20	0
	Presentation of plays	2.0 (1.1)	18	2	2.3 (1.2)	14	4
	Football game	1.9 (1.0)	16	2	2.8 (1.2)	9	5
	Farewell party	1.4 (.6)	23	0	1.5 (.7)	21	0

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

4.2.3. Algemene veranderingen na het seminar

	Statement	How much do you agree? 1: completely agree – 5: completely disagree		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
Uniqueness of seminar	I have met people that I would/could never meet at home	2.1 (1.5)	19	6
	I have said ideas and feelings that I would/could never say at home	3.7 (1.5)	8	18
	I have said what is really important to me	1.9 (.7)	21	0
	I have met people from the other side of the conflict	1.5 (1.1)	22	2
	I have seen and/or heard the ideas, motivations and feelings of people from the other side of the conflict, that I would/could never see/hear at home	2.0 (1.5)	19	4
Inner processes	I have been thinking a lot	1.6 (1.0)	22	1
	I have dealt with a lot of emotions	1.9 (1.1)	20	3
	I have been doing a lot	1.8 (1.0)	21	2
	I was very motivated	1.9 (.8)	22	1
	I have been thinking/feeling a lot about myself	2.0 (1.4)	16	2
	I have been thinking/feeling about the ideas, feelings or images that I have of other people	2.0 (1.0)	17	1
	I have been thinking/feeling about my national identity and/or about the national group that I belong to	1.7 (1.1)	21	2
	I have been looking at the way how other people think/feel about my national identity	1.8 (1.1)	21	3
	I have been thinking/feeling about my stereotypes that I have of people	2.2 (1.2)	18	4

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

	Statement	How much do you agree? 1: completely agree – 5: completely disagree		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
	I have been testing how accurate and true my feelings/ideas/images about other people are	2.2 (1.0)	18	3
	I have been thinking/feelings about my relationships with other people from other groups	1.8 (1.0)	21	2
	I have been thinking/feeling about how I am a victim of the conflicts between different groups in the Middle-East	2.1 (1.1)	18	2
	I have been thinking/feeling about how I am responsible in the conflicts between groups in the Middle-East	2.4 (1.4)	16	8
	I have been thinking/feeling about how other people are victims in the conflicts between groups in the Middle-East	2.0 (1.0)	18	3
	I have been thinking/feeling how other people are responsible for the conflicts between groups in the Middle-East	1.6 (1.0)	22	2
Group processes	I felt part of the whole group (Israeli's and Palestinians)	2.3 (1.0)	22	4
	I felt part of my own circumstantial group	1.5 (.8)	23	1
	I felt relaxed	2.8 (1.1)	11	8
Lessons learnt during the seminar	I have learnt how to speak with people that I usually do not speak with at home	2.7 (1.4)	12	13
	I learned to listen to other people	2.5 (1.4)	15	7
	I learned to say what is important to me	2.4 (1.3)	17	4
	I learned new facts about the conflicts between groups in the Middle East	2.1 (1.0)	19	2
	I learned why there are conflicts between groups in the Middle East	3.2 (1.4)	9	15
	I have changed my ideas, feelings and/or images of other people	2.9 (1.1)	10	7

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

	Statement	How much do you agree? 1: completely agree – 5: completely disagree		
		Mean (sd)	N scores of 1/2	N scores of 4/5
	I see now that I have many stereotypes of other people	3.2 (1.1)	8	13
	I feel less scared now about the conflict in the Middle East	4.1 (1.1)	3	20
	I feel less scared now to meet people from other national groups	2.9 (1.3)	11	6
	More than before the seminar, I can see now that people from other national groups are also human beings with emotions, pains and motivations	2.7 (1.2)	13	7
	I have changed how I think/feel about my own group	3.0 (1.5)	9	9
	I have changed how I think/feel about the other groups	2.7 (2.0)	14	7
Conclusions about the meaning of the seminar	This seminar was very useful to me	1.7 (.8)	22	1
	I am glad that I have been at this seminar	1.2 (.4)	26	0
	This kind of seminars is important	1.2 (.4)	26	0
	The organization should continue organizing this seminar in the future	1.2 (.4)	26	0
Personal follow-up	I have been thinking/feeling about what I could do/change in the conflicts between groups	1.9 (1.0)	21	3
	I have been thinking/feeling about how I can change my daily life at home	2.3 (1.5)	17	5
	I want to change how I live together with other people from other national groups, when I return home	2.4 (1.4)	16	5
	I would like to keep in contact with the people that I met here	1.2 (.5)	23	0
	I would like to be involved in the organization of future seminars	2.0 (1.2)	22	4

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

4.2.4. Open vragen en antwoorden

Hieronder volgt een overzicht van de antwoorden die deelnemers hebben gegeven op de open vragen uit het evaluatieformulier.

What are the five most important experiences, lessons or messages that you will take home from this seminar? Describe them in such a way, that other people can understand it.

1st important experience/lesson/message

In a democracy, citizens take responsibility for government actions.

Non-political: great to fill time with thought provoking activities.

See the other side as individuals with differences.

Be more tolerant.

Chance for negotiation is smaller than I thought.

Narrative of the other side is totally different than mine.

Palestinians have the right to live in a state and peace.

There are people of high quality in each group.

Together with the other side, we can work to change society and to end occupation.

We need to listen to the other side.

Never underestimate yourself.

I have learnt how to explain my perspective to others.

Listen more.

I am against suicide bombings, they are hurtful more than useful.

People should change themselves and then reality.

First step to resolve conflict is listening and knowing the other side's pain.

Hear story of the other side.

Meeting people from the other side.

People want to change, you just need to try.

Much less chance on agreement than I thought, now in favour of unilateral withdrawal from territories.

Israeli people are very different from each other.

Lesson to a people that you don't like.

Personalizing: knowing deeply people who suffer from occupation and discrimination in Israel.

Conversation with a settler demonstrated how dangerous settlers' ideology is.

2nd important experience/lesson/message

Conflict must end soon or we are all doomed.

Jewish Zionist ideology is engraved in Israeli mind, it makes them blind for their governments 'bad doing'.

Having civilized discussions.

Improve communication.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

My thoughts were one sided.

Reality of individuals is different from declarations and announcements.

'48 Palestinians are also suffering.

No need to create one community of Jews and Arabs.

Other side is ignorant of our struggle.

Some of other side will never change.

No solution for Israeli continuous violent attacks.

Reevaluate myself and my identity.

Understand the other.

Listen more than speak.

There is no such thing as human simple meeting.

Trust is needed to think about solution.

Understand what my country is doing/has done.

There are things we will never agree about.

Spectrum of society is wide and things might not be as simple as I sometimes tend to think.

Understanding of sensitivity in terminology for '48 Palestinians.

Some Israeli's don't know about Palestinians and their life.

Learning more about the other group.

Feeling more motivations to be more active, to change.

Lesson: listening.

3rd important experience/lesson/message

We have to find realistic solutions; it will not be just solution.

Less hope for a solution.

Being in neutral place, to disconnect from daily tensed reality.

Self-discipline and self-control.

Learned the other side's point of view.

Very complicated conflict, be more realistic about solving it.

Soldiers are humans.

Many people enjoy the same things.

Realization that '48 Palestinians are the same people.

Other side has different members with different way of thinking.

Not all Israeli's are the same, but they all help their government.

Reconnect to my identity.

Be optimistic.

'48 Palestinians are milestone of Palestinian case.

Two states is the only real solution.

Taking responsibility and recognizing other side's suffering makes talking easier.

Get friends from the other side.

I learned important things about myself.

Think before you speak and let it not be emotional and factless.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Amazement how I saw that some Palestinians really feel that an Israeli Jew could not see him as equal.

I taught some of the Israeli's about our life.

Peaceful resistance.

Israeli Arabs are part of Palestinian nation.

Meeting about the Cyprus conflict was educating and enlightening.

4th important experience/lesson/message

Great to talk to others in their own language.

I learned the emotional connection from the Israeli side with the land.

My people are hateful (but not me).

Special and meaningful to meet wonderful people.

Be more patriotic.

Changing situation will not go fast.

Normalization is not so bad if it leads to good change.

Other side may hurt you, and you him, without both of you knowing it.

Never have preconception.

Don't judge a person based on his way of thinking.

Be joyful.

Talk more to Israeli's so they realize what effect their government has on my land.

Conflict is very complex, you have to see and know the other side and search for partners.

Meeting other people from my nationality.

Dealing with inner conflict.

There are great people at the other side, hand in hand a change can be made.

Being forced to confront personal issues of age and relationships with younger people.

'48 Palestinians have more information about Palestinian issue than '67 Palestinians.

'48 Palestinians are an integral part of Palestinian case.

A lot to learn from the Cyprus conflict.

Never lose hope or determination.

5th important experience/lesson/message

Knowledge, I don't blame the world any more for not knowing.

We can make a big difference.

Seeing needs of other group pays off.

It is okay to like people from the other side.

To solve the conflict changes must be made inside each society.

Conflict will not end unless the Israeli society changes, or with violence against the Israeli army.

Listen to the narrative of others, in order to widen my perspective.

Love life.

Israeli street is fractioned.

Show the other conflict side.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Understand how bad and complicated the situation is.

Listening is important, I learned to filter and give concrete reply.

People have different motivations to come to the seminar, but these broke down.

Liking Palestinian culture.

Circumstantial group whose members are all impressive and whose answers fit together in accordance.

Have your ideas, feelings or images about other people changed? If yes, describe how these have changed.

I didn't come with stereotypes.

Images became stronger.

No, but I've learned to accept them more.

I saw ideas about others, which I tend to ignore.

I still cannot describe it.

More open minded and aware of other sides believes. But opinions didn't change.

Education is important for all groups.

Feelings about liking the other side changed. Ideas and views did not change.

Not everyone of other side has the same way of thinking.

I thought some people were politically conservative, but they were not.

Some were blinded by media and they changed and saw the real image.

I always thought Israeli soldiers are inhuman, now I realize that me and IDF are victims of same government.

I didn't meet people from other side before, so it was very important to see that they are just like me.

First I thought people just want to make statements, later I saw that most of the people want to hear and learn also.

Some images towards people changed in positive way, the other side is motivated for development and is maturely aware.

Appreciation of some and dislike for others, no matter if they are Palestinian or Israeli.

I noticed a change in the Israeli group.

I think Israeli's are brainwashed, they have to learn more about their leaders and what they are doing.

Deepening understanding.

Feelings for this Israeli group stopped being hateful.

My feeling about individuals changed, I look at human being of each one.

My feelings about the conflict of '48 Palestinians changed.

Have you changed your ideas, feelings or images of yourself? If yes, describe how these have changed.

I was naive, ignoring the pain, living my life.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

I evaluated my life.

Understand more why people do things.

Make my mind about issues.

Points of view changed, maybe myself as well.

More aware and sensitive of situation and how it affects people.

Think more about my people and surroundings.

In my daily life, I don't connect to my identity.

It was emphasized.

Ideas has been emphasized.

I am not sure any more what is right and wrong; I rethink again and again.

My image about myself: I am much more open minded than I thought I would be.

Milestone in my ongoing self-development process, it helped me understand some parts of my personality better.

Image of me as left wing Zionist changed.

Rethinking over-protectiveness of Israel and my justification of it; strengthening importance of acting towards change.

Feelings about conflict are more confused.

I went through inner struggles.

Confused, I think I broke some of my principles.

I feel that I belong to Palestine.

All that I believed is now confusing me.

How would you like to use your experiences from this seminar at home?

Be more active.

I don't know.

Combine being clear in ideas and open minded, respectful.

Use skills to deal with 'wider' population of other group.

I don't know.

Share experience with family and friends.

Talking to people is not normalization.

Give other people chance to experience something similar.

I am not sure.

In my family: you need to think and listen to the other side before giving your opinion.

Teach people how to listen, how to not stereotype.

Try to work more on myself and people around me.

Listen more and learn more.

Advocate more for my case amongst Israeli citizens using discourse they would understand.

I started to write an article from my impressions.

Try to listen, understand, see the human in people, as a chance to change reality.

Tell friend and family; read more; keep thinking; join a website dealing with conflict.

Learn more; talk to people in my society; be more active about conflict.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Motivation and tools for interpersonal relations with people you don't agree with.
Use films; terminology; reexamine how we present Palestinian narrative; biggest challenge how I can integrate ideas and feelings in personal life.

I don't know yet.

To take things easier and to be relaxed.

Show films; working in bilingual school; donate to Adallah; be more serious in buying Pal products; learn which political party has the peace agenda I am looking for; spread these things among friends and family.

I learned many useful things for my work (as interpreter in dialogue groups) and for personal encounters.

What was the best part of the seminar?

Personal appointments.

Making '48 Palestinian friends, becoming a better speaker, learning things about myself.

Meeting new people, going into personal issues with them.

Forced to deal with hard issues.

Hike Lara beach.

Personal appointments and cultural evenings.

Films.

'48 Palestinian film (the Salt of the Sea).

Meeting and connecting between '48 and '67 Palestinians, changing significantly minds of some Israeli's.

Personal appointments.

Group to group discussion.

Showing the other another narrative.

Hot topics, films.

Quiz night.

'67 Palestinian film (the Iron Wall), Palestinian cultural night.

Personal meetings.

Meeting wonderful people.

Combination of fun and important talking.

Meeting people and have a real conversation with them.

When the groups started to mix and barriers between people became less.

Small group discussions.

Pafos.

Small group discussions and personal appointments.

Movies, personal meetings, cultural nights, small group discussions.

Group discussions.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

What was the worst part of the seminar?

Heat, lack of sleep

Forced love between Israeli's and Palestinians, but we go home to oppression.

Shock of lying in negotiations, not thinking about general benefit.

Many emotions can create heavy load, can create dilemmas.

A bit too much, my brain was overloaded.

Beginning: I was shocked about reaction of '67 Palestinians on me.

Cyprus conflict, very tiring.

Continuous talks.

Dealing with emotions of hate and love towards the other side.

Cyprus conflict.

Tight schedule.

9 hour wake-up after alcoholic night.

Wake up, program full of activities.

Conference room.

Cyprus conflict.

Conference room.

Travel in bus, waking up at 8 o'clock.

Cyprus conflict.

Cyprus conflict: everyone was tired.

First day, everyone was tired.

Late night social stuff.

Cyprus conflict.

Discussion after '67 Palestinian film, the atmosphere then and the reaction from the Israeli's.

Non motivational theatre making.

Hotel, no good facilities and the owner was awful.

Would you advise your friends and/or relatives to participate in this seminar? Why yes? Or why not?

Yes, it is important, a life changing experience.

Yes, just the ones I trust to represent Palestine in strong way.

Yes, it is clearing ideas and perspectives.

Yes, a life changing experience.

Yes, it is a very important experience; everyone should meet and talk with the other side.

Yes, a unique personal experience.

Yes, it is enjoyable, enriching, reevaluation of oneself.

Yes, good experience for self-development.

Yes, if they are open and patient and respectful to other side.

Yes, great experience, they will learn much.

Yes, it is a must.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Yes, it is important to learn how Israeli's think about the conflict.

Yes, very exciting.

Yes, enriching to learn how counterpart thinks.

For sure! Every blind Israeli should come here.

Yes, if people care to change reality according to clear principles, not by erasing our pain.

Yes, it is most important to every Israeli living in Israel.

Some yes.

Yes, it is a must, it helps you develop personally and teaches you a lot.

Yes, important experience.

Yes, it is a wonderful experience to meet other group and share many things.

Yes, it really does make a difference in your own character and in others.

Yes, it is very influential.

Yes, it is an excellent frame for those who do not normally meet the other side, and extremely educating and empowering.

What is your personal opinion about this kind of seminars?

Important but not enough.

Confusing. I am against normalization, but it is good to learn others' ideology and frame our struggle more clearly.

Positive, they may change people from inside.

Important as first step to a fair solution.

Very advocating.

The only active thing we can do.

Good and important.

Great initiative.

Very good, ultimately beneficial.

Really interesting, hope I can do it again.

Great thing, it makes us do what we cannot do.

Important way of improving the reality.

Very important, but hopefully I also can organize it in my area.

Useful, I encourage it.

It should be held constantly, to bridge gap between Israeli's and Palestinians.

Important but also difficult, there should be continuation, 10 days is not enough.

Important opportunity to listen and discuss the problematic issues.

Very important.

Very important, but not enough, it is the first step for me.

Important, they give participants a wider perspective.

Important, but not sure about the long term impact.

I like these seminars.

It is good, I hope it makes a difference in the way of thinking.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Really important, but needs more seriousness and opportunity for activism planning, peace plans discussions.

Necessary, encounter and dialogue with oneself and the other are important and necessary steps on the long way to resolving this conflict.

According to your opinion, what should be added, deleted or emphasized in the program?

More personal appointments and circumstantial group meetings.

More really free time.

Suggestions for future acts.

'Where are you from'-activity: I feel sorry I didn't share my past story with group.

More fun.

More activities away from hotel.

Palestinian refugees group.

Change the movies method to open discussion.

More group meeting.

More lectures from professionals.

People from other nationalities.

Palestinian refugees group.

More free time and more group meetings.

More time for narrative discussion.

More values clarification triggers like films and yes/no.

Schedule is great.

Activism, practical peace talks and negotiations.

A little less volume.

Delete the fee, make a less tight schedule so people can focus more.

Less talking.

Delete one of the small group discussions.

Less small group meetings.

Delete the 150 euro fee.

Delete the plays.

Strengthen the theme or don't bother with it.

Change the play activity.

How can we give this seminar a follow-up, if needed or if wanted?

I don't know.

Whole group meeting, to see changes or not.

Building joined projects together, educate people.

Three day seminar after one or two years.

Nice, but I don't know how.

Something! Keep in contact and continue the process.

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

Talk to people about this experience, help organize following seminars.

Meet as a group.

Follow-up is not needed.

Group meeting inside Israel / Palestine.

Facebook, website.

Follow-up meeting in home country; communicate via emails.

Follow-up is wanted to deepen experience so people can really change.

Helping organizing, taking part as committee, convince people to participate.

Group meeting somewhere next month; contact form.

Some kind of follow-up, with our group.

Follow-up for everyone to discuss how it was to go back to society and daily life.

Something structured, but when and where, I don't know.

I don't know.

Follow-up meetings with group back home.

Needed and wanted, I need to think what and how.

Follow-up meeting, in Ramallah, Jerusalem or Beit Jalla?

Do you have further remarks, comments, criticisms and positive or negative additions to your opinions?

Well built; good; the plays were difficult; more emotional support.

More detailed schedule before.

Thank you.

Thank you! Personally important, I am going back as a different person.

Too long until we finally started, it gave a tensed atmosphere.

Committee did a perfect job.

A lot of effort.

Thank you COME!

Go on committee, you are doing a great job.

Great program but too intense.

Thank you people.

Thank you for nice time.

I need to think about some opinions more deeply.

Thank you, I could see there was a lot of thinking behind everything; for me it was a pleasure and very difficult same time.

Keep good work up!

Really good methods and games, thank you very much!

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

5. Kort verslag door Iris

Verslag seminar Cyprus juli 2010, door Iris Meljes

Ik wil graag een paar bijzondere momenten met u delen van het afgelopen COME seminar. Op de laatste dag van het seminar komen die momenten samen, daarom begin ik bij het eind.

We zijn tien dagen verder. Tien dagen gevuld met history timeline, hot topics, personal appointments, culturele avonden, films, uitgaansavonden in Pafos, verdriet, plezier en vooral vele, vele discussies. Het is de laatste dag. In de dagen hiervoor heb ik verschillende gesprekjes gehad met deelnemers. Een enkeling had verwacht dat het meer een soort vakantie zou zijn. Beetje bruin worden, boekjes lezen, beetje kletsen. Dat had 'ie gedacht! Een Palestijnse die het in het begin erg moeilijk had met de kennismakingsactiviteiten, is trots op zichzelf dat ze gekomen is. Ze vertelt dat ze de eerste dag echt niet zat te wachten op het uitwisselen van persoonlijke informatie. Boos was ze. Nu is ze blij dat ze de stap heeft gezet, dat ze in gesprek is gegaan met Israëliërs en zelfs een kamer heeft gedeeld met een Israëliërs meisje. Ze wil dat haar dochter het ook meemaakt als ze er aan toe is.

De laatste dag. Deelnemers vertellen wat ze hebben ontdekt de afgelopen dagen en hoe ze dat hebben ervaren. Een Israëliërs meisje zegt dat ze beter begrijpt hoe diep de angsten zitten, de tradities, de narratieven, de verschillen. Ze stelt zich ook de vraag hoe het nu verder moet en of er een oplossing is. Zo ja, hoe die er dan uitziet.

Daarna vertelt iedereen wat het meest impact heeft gemaakt op hem of haar, for good or for bad. Wat mij het meest treft is een onverwachte opmerking van een Israëliërs jongen die in Ma'ale Adumim woont, een joodse nederzetting in bezet gebied. Het is een jongen die vanaf het begin van het seminar in de heftigste discussies terecht kwam, of ontketende, door zijn uitgesproken en ongenueanceerde opmerkingen. Ook stond hij elke ochtend als eerste op om baantjes te trekken in het minizwembad. Hij zegt dat hij het meest geraakt werd door het gevoel dat hij kreeg bij het spelen van de spelletjes tijdens de Palestijnse culturele avond. Hij speelde vroeger dezelfde spelletjes. Het gaf hem het gevoel dat hij niet zo veel verschilt, niet zo anders is, dan Palestijnen. Opeens deelde hij culturele tradities met hen! Terwijl hij het zegt zwellen er tranen in zijn ogen op. Het Palestijnse meisje dat naast

Reality and Hope

الواقع والامل

המציאות והתקווה

hem zit, raakt ontroerd. Het is een aangrijpend moment, omdat de heftigste discussies tussen hen ontstonden.

Door dit soort momenten realiseer ik me weer hoe bijzonder het is waar we mee bezig zijn. Hoe belangrijk en tegelijkertijd hoe klein en kwetsbaar een COME seminar is. Vooral nu het politieke klimaat buiten het seminar alleen maar lijkt te verslechteren.

6. Persoonlijk nawoord door Maaïke

Alweer mijn derde seminar. Maar de eerste die ik van evaluatie van het vorige seminar naar voorbereiding tot seminar zelf heb meegemaakt. Ik heb hier veel van geleerd. Ik kan terugkijken op een goed seminar en een indrukwekkende ervaring - voor de deelnemers, maar zeker ook voor mij. Blijdschap, boosheid, verdriet, pijn, woede: emoties die deelnemers doormaken, maken ook indruk op mij.

Ik houd aan dit seminar een positief gevoel over. Een belangrijke reden hiervoor is de hele fijne samenwerking binnen de committee. Heel graag wil ik de committeeleden hier ontzettend voor bedanken. Iris en ik hebben de andere committeeleden tijdens de *farewell party* een beetje in het zonnetje gezet. Voor elk hadden we een klein symbolisch cadeautje gekocht. Iris wil ik hier nog eens extra bedanken: voor het harde werken, je ondersteuning, analyses, bijdragen, sociale vaardigheden en natuurlijk de vele gezellige momenten.

Het bestuur van COME wil ik bedanken voor het gegeven vertrouwen en de ondersteuning. De donateurs van stichting COME bedank ik voor het feit dat mede door jullie (financiële) steun dit seminar überhaupt georganiseerd kan worden. Door mij, de committee, het bestuur én zeker ook door de deelnemers wordt deze steun zeer gewaardeerd.

Als ik een Palestijnse deelnemer uit de Westelijke Jordaanoever hoor die zegt: "Thank you committee, for giving me the opportunity to meet in person - for the first time in my life - Israeli's. Thank you Israeli's, for treating me equally", dan ben ik mij er weer van bewust hoe belangrijk dit werk is, en hoe noodzakelijk het is dat COME deze seminars blijft organiseren.

Maaïke Hoffer
September 2010